

SEPPÖ
HÄMÄLÄINEN

..TIE
TÄHTIIN

Tie tähtiin

© 2024 Seppo Hämäläinen

Taitto & Kansi: Books on Demand

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-8638-3

Tie tähtiin

Seppo Hämäläinen

Omistan tämän kirjan rakkaalle vaimolleni,
jonka kanssa olen saanut jakaa hienoa yhteistä
elämää jo lähes puoli vuosisataa.

Osa I

Vuodet 1971–1979
Lapsuus ja nuoruus

1.

Mauno

Mauno katseli Nefertitiä, joka selvästi nautti olostaan keväisessä auringonvalossa. Ikkunan raoista tunkeutunut pöly näkyi valkoiseksi maalatulla, leveällä ikkunalaudalla harmaina juovina, kun ikkunaan tiivistynyt kosteus oli piirtänyt siihen reittinsä. Nefertiti oli äidin lemmikki, siamilaisrotuinen kissa. Se oli ojentanut itsensä pitkäksi ja kellistänyt sitten vatsapuolensa kohti aurinkoa. Välillä se käänsi päätään ja vilkaisi keltaisilla silmillään saliin kokoontunutta perhettä. Totesi, ettei tapahtunut mitään sitä kiinnostavaa, käänsi päänsä takaisin auringon suuntaan ja sulki silmänsä.

Äiti oli Mika Waltarin kirjoittaman Sinuhe egyptiläinen -romaanin suuri ihailija ja oli nimennyt kissan tuon kirjan innoittamana. Romaanin tarina sijoittuu faarao Akhenatenin aikakauteen. Nefertiti oli faaraon päävaimo, jonka tiedettiin tai pitäisikö sanoa uskottiin olleen kuulu kauneudestaan.

Aikakausi, jolloin Akhenaten hallitsi, sijoittuu johonkin vuoteen 1300 ennen ajanlaskumme alkua. Kuka silloin oli todentamassa Nefertitin kauneutta tai tietysti faaraon kirjurit, jotka varmasti liioittelivat faaraon päävaimon kauneutta. Vähäiset taitavat olla todelliset tiedot siltä ajalta. Papyruskääröjä käytettiin tuohon aikaan kirjoituksiin, mutta tuskin niihin kirjoitettuja muistiinpanoja, joissa puhuttaisiin Nefertistä tai hänen kauneudestaan montakaan ollut säilynyt näihin päiviin.

Nefertiti-nimi tarkoittaa: kauneus on saapunut. Kissa oli kieltämättä kaunis. Sillä oli kiiltävä, vaalean kermaan ja kultaan vivahdava turkki, silmien ympärys ja leuka olivat melkein mustat. Jotenkin tuntui, että se oli lukenut Sinuhen kuvauksen Neferititistä.

Maunon mielestä kissan käyttäytymisestä suorastaan huo-

kui, että se tiesi mitä nimi tarkoittaa. Nefertitin ilmestyessä joustavin askelin huoneeseen, sen pää oli koholla ja Maunosta tuntui, että se katseli halveksivasti muita huoneessa olijoita. Aivan kuin me muut olisimme tuon kissan alamaisia, tarkoitettu palvelemaan sen pienempiäkin oikkuja ja niitä riitti. Äiti kävi hakemassa sille kauppahallista aina samalta kauppiaalta vähärasvaista naudan jauhelihaa ruuaksi. Kissa kuulemma huomasi heti, jos jauheliha oli liian rasvaista. Ei suostunut syömään sitä.

Tuolin selkänöjan pinnat painoivat Maunon selkää kipeästi. Hän vaihtoi asentoa, mutta hetken kuluttua kipu tuntui toisessa kohtaa. Tuolin istuinosa oli keskeltä koholla ja takapuoli valui aina toisella reunalle, kun Mauno yritti löytää parempaa asentoa. Hän oli useasti kuullut äidin puhuvan naisvierailleen, että kalusteet olivat teetetty erikseen tähän huoneeseen. Maunosta kalusto ei vain ollut ruma, vaan tuolit olivat myös epätavallisen huonot istua. Kustavilaiseksi kalustoksi hän oli kuullut niitä nimitettävän. Pöytä oli soikion mallinen ja jatkettava. Pöydän reunassa oli kullattuja kuvioita ja jalan yläosassa pyöreä klunssi. Hänet istutettiin jos väkeä oli enemmän sellaiseen kohtaan, jossa pöydän jalka oli aina tiellä. Eikä siihen saanut potkia, jäi kuulemma jäljet. Mihin hän olisi jalkansa laittanut.

Mauno inhosi näitä perheen tai suvun yhteisiä ruokahetkiä. Ruokasalissa syötiin vain sunnuntaisin ja tietysti juhlapyhinä. Maunon mielestä sunnuntaipäiviä voisi olla harvemmin. Olisi vähemmän kärsimystä. Olotilaa ei parantanut pakollinen ruokarukous. Maunosta sen ääneen lausuminen oli jotenkin tekopyhää. Ei hänen vanhemmistaan kumpikaan ollut erityisen uskonnollinen. Enemminkin sellaista näytteleviä. Äidin veli oli jossain päin Suomea papin virassa. Jotain varmasti oli tarttunut äidin puolen suvusta.

Nyt oli juhlapyhä. Eilen hänen oli ollut pakko olla kotona, ei saanut mennä kavereitten luo, eikä kutsua niitä kotiin pelaamaan Afrikan tähteä. Oli pitkäperjantai. Pitkäperjantaissa oli jotain sellaista, mitä hän ei ymmärtänyt. Oli hänellä tiedossa Jeesuksen jutut. Isä oli pitänyt siitä huolen. Ei Maunolla kui-

tenkaan ollut tiedossa Jeesuksen sanoneen, että pitkäperjantaina pitää pysyä neljän seinän sisällä. Hän oli edellisvuoden pitkäperjantaina sanonut isälle jotain sen suuntaista Jeesuksen opeista. Isä oli napannut häntä korvasta ja vääntänyt kipeästi ja puhunut jotain hävyttömästä nulikasta. Nuorempi sisko oli hymyillyt ja näyttänyt nauttivan tilanteesta. Heillä oli sen kanssa normaalit välit eli huonot.

Nyt oli jo toinen pääsiäispäivä ja tänään sai mennä ulos, muttei kavereille. Piti vain kestää ensin yhteinen ateria. Isä istui pöydän päässä ja äiti toisessa päässä. Pöydän ympärillä istui yhteensä kahdeksan henkeä. Vanhempien lisäksi hänen pari vuotta vanhempi sisarensa Reetta, runsaan vuoden nuorempi sisarensa Kyllikki, isän vanhemmat ja muffa eli äidinäiti. Muffa eli Astrid Strandvall oli pöydän ympärillä olevista ihmisistä Maunolle mieluisin tai tietysti Irenen, hänen äitinsä jälkeen. Astrid halusi, että häntä sanottiin muffaksi. Astrid oli ruotsinkielinen. Osasi se jonkin verran suomea tai ainakin silloin, kun se oli sillä päällä. Jotenkin tuntui, ettei muffa ollut halukas puhumaan suomea isän aikana. Se puhui äidin kanssa ruotsia, heidän yhteistä äidinkieltään. Äiti puhui heille lapsena aina ruotsia ja isä suomea. Jossain vaiheessa äiti lopetti ruotsin puhumisen heille. Uskoi kait heidän oppineen riittävästi.

Isän isoisä oli alun perin Venäjän vallankumouksen aikana Suomeen tullut emigrantti. Ei isä puhunut isoisästään mitään. Muffa siitä oli häntä valistanut, että Mattsoff se oli alkujaan. Isoisä oli suomentanut sukunimensä Maasaloksi. Isä oli saanut sitten tavalliset suomalaiset etunimet, Kalle Eevertti. Mauno oli kuullut joskus äidin leikillisesti puhuttelevan isäänsä meidän Eevertiksi. Isä ei pitänyt yhtään siitä nimestä.

Isä ei hänen käsittääksensä osannut tai ymmärtänyt venäjää ja ruotsia isä ei halunnut puhua, vaikka se sanoi osaavansa kieltä aivan kelvollisesti. Ei isä aina ymmärtänyt mitä äiti ja muffa puhuivat toisilleen. Ne puhuivat murteella, jota puhuttiin Koi-vulahden suunnalla. Siinä oli sekaisin suomen kieltä ja ruotsia sekä paikallista murretta, ei sellaista koulussa opittu.

Oli Mauno kuullut isän torilla solkkaavan ruotsia. Joskus se oli äidin pyynnöstä hakenut torilta kalaa ja hän oli ollut mukana. Harvoin se mitään ruokaostoksia teki tai mitään kotitöitä. Äidin mielestä tori tai halli oli ainut oikea paikka ostaa kalaa, sai takuuvarmasti tuoretta. Isä oli kalakojulla saanut vastaansa myyjän, joka ei osannut tai ei halunnut puhua suomea. Kyllä se numerot luetteli suomeksi. Rahan kieli aina löytyy.

Isä oli rehtori ja filosofian maisteri. Niin Mauno oli kuullut sen esittelevän itsensä, kun heillä oli käynyt vieraita. Se oli ollut aluksi historian opettaja, nyt se oli Lyseon rehtori. Oppikouluun piti pyrkiä tai käydä pääsykokeissa. Pyrkijät pantiin järjestykseen ja parhaat pääsivät sitten tuohon opinahjoon. Ei Mauno tiennyt kuinka suuri osa pääsi sisään, muttei hänellä ollut mitään vaikeuksia päästä niiden joukkoon. Koulu oli tois-raiseksi ollut hänelle kovin helppoa. Ei hän erityisesti pitänyt koulunkäynnistä, se oli sellainen asia, joka vain kuului hoitaa pois alta, ennen oikeita opinahjoja ja elämää.

Pian oppikoulu oli oppikouluna jäämässä historiaan. Mauno oli kuullut riittävästi isän yksinpuheluja tulevasta peruskoulu-uudistuksesta. Sitä koskeva laki oli ollut eduskunnassa vähän sen jälkeen, kun hän aloitti kansakoulun ekaluokalla. Isän mielestä peruskoulu oli vasemmistolaisten kansanedustajien salajuoni, jonka mukaan kaikista pitäisi tehdä herroja. Ei kuulemma ollut mitään järkeä lahjattomien lasten kuluttaa koulunpenkkejä yhdeksää vuotta.

Mauno katseli isäänsä, joka istui puhumattoman pöydän päässä. Äiti oli mennyt keittiöön hakemaan jälkiruokaa. Isän hiukset olivat jo alkaneet harmaantua, vaikkei isä ollut kuin jonkun matkaa yli neljäkymmenen. Vahva tukka sillä oli ja pitkät pulisongit. Ne muistuttivat Maunon mielestä Kyllikki-siskon gerbiileja. Oli noitten otusten turkki kyllä sileämpi kuin isän tukka, mutta vähän samanvärisen kuin isän pulisongit.

Toinen gerbiileista oli kadonnut jokin aikaa sitten, ja sisko oli penännyt sille kaveria. Eivät kuulemma viihtyneet yksin. Maunoa oli kovisteltu gerbiilin katoamisesta, muttei hän ollut

myöntänyt itsellään olevan asian kanssa mitään tekemistä. Ne saivat juosta vapaasti sisaren huoneessa ja kesällä ikkunat olivat auki. Mauno oli esittänyt sitä yhtenä mahdollisuutena gerbiilin katoamiseen, vaikka tiesi mitä oikeasti oli tapahtunut.

Hän oli yhtenä päivänä, kun ketään ei ollut kotona, vienyt otukset ulos pihassa olevalle hiekkalaatikolle. Oli arvellut niitten kyllä pysyvän laatikon sisällä. Harmillisesti vain, että lähellä oli kalalokki, joka oli huomannut helppoa ruokaa ja käynyt nappaamassa toisen saaliikseen. Oli Mauno nähnyt niiden nokkivan roskakoreista pudonneita ruuan tähteitä, mutta elävä gerbiili ruuaksi, sitä hän ei voinut käsittää. Kaikki tapahtui niin nopeasti, ettei siinä ehtinyt tehdä mitään.

– Istu Mauno selkä suorana siinä tuolissa, älä röhnötä, montako kertaa pitää asiasta sanoa!

Isä toisti komentonsa, ensimmäistä hän ei ollut kuullut tai oli kuullut, mutta ajatukset olivat jossain muualla, eikä silloin isän ääni johtanut toimintaan. Melkein joka kerta se muistutti samasta asiasta. Piti istua suorassa. Ryhti, ryhti, ryhti se komensi häntä, kun oltiin kaupungilla kävelemässä.

Mauno ajatteli, että isä oli valittu aikanaan rehtoriksi, kun se oli rehtorin näköinen. Isä oli yli satakahdeksankymmentä senttiä pitkä ja sillä oli kantava, matala ääni. Kehui kuinka oli ollut aikanaan Pohjalaisen osakunnan ykkösbasso. Sillä oli töihin lähtiessään aina tummansinen tai mustanharmaa puku ja saman värinen liivi, valkoinen paita ja pienikuviollinen kravatti. Kotiin tullessaan se vaihtoi puvuntakin harmaaseen vilatakkiin, mutta kravatista isä ei luopunut silloinkaan.

Ei Mauno osannut ajatella millään tavalla ihmeelliseksi isän pukeutumista. Hänen kaveripiirinsä oli aluksi muodostunut isän ja äidin ystäväpariskuntien samanikäisistä lapsista. Niiden vanhemmat pukeutuivat samalla tavalla kuin hänen isänsä ja äitinsä. Vanhemmat seurustelivat samanlaiseen sosieteettiin kuuluvien kanssa. Sosieteetti sanaa muffa käytti hänen vanhempiansa ystäväistä. Sen mielestä ne edustivat nousukkaita, sellaisia, jotka halusivat olla jotenkin parempia. Olivat muffan

mielestä unohtaneet mistä olivat lähtöisin, unohtaneet taustansa. Todellisen sosieteetin muffan mielestä muodostivat sellaiset ihmiset, joilla oli vähän vanhempaa rahaa ja sivistystä jo useammassa polvessa.

Mauno oli saanut kymmenen vuotta täyttäessään muffalta lahjaksi Philipsin levysoittimen. Oli hän puhunut toiveestaan vanhemmilleenkin, muttei toive ollut saanut vastakaikua. Mauno oli kuunnellut isän ja äidin ollessa pois Radio Luxemburgia. Sieltä hän oli kuullut Elton Johnin Crocodile Rock levyä, joka oli mennyt hänelle suoraan suoneen. Toinen suosikki oli Joe Dassinin Taka takata, joka oli käännetty vanhempien kavereitten toimesta heti muotoon taka taka takaapäin. Meni hetken aikaa ennen kuin hän tajusi mitä ne käännöksellä tarkoittivat. Ei isä voinut mitään sille, että muffa osti hänelle levysoittimen, kielsi kyllä soittamasta levyjä hänen aikanaan. Sen mielestä musiikki, josta Mauno piti, oli äänten sekamelskaa, huutoa ja räminää, ei musiikkia.

2.

Matti

— Asettukaa jonoon tähän eteeni. Kutsun aakkosten mukaan sisään, ne jotka ovat ilmoittautuneet oppikoulun pääsykokeisiin. Kait jokainen tietää mihin on tullut eli olette tähän tilaisuuteen ja tähän kouluun hakemassa paikkaa.

Tummanruskeaan vakosamettiseen pukuun tungettu noin viisikymmentävuotias mies yritti saada hälisevän joukon hiljenemään. Puku oli liian pieni tai mies liian suuri tuohon jo aikaa nähneeseen työasuun. Solmio oli aivan eri maailmaa kuin puku ja oli sopinut paremmin muodissa olevien teryleenipukujen kanssa. Leveät paidankaulukset tunkivat puvun takin käänteiden päälle kuin vaahteranlehdet.

Päällepäsmäriksi Matti muisti Maunon myöhemmin miestä nimittäneen. Se oli heidän tuleva luokanvalvojansa, Ilmari Rantanen. Poikamies ja armoitettu VPS:n kannattaja. Nevanperä pelasi silloin seuran maalivahtina ja oli jossain vaiheessa myös maajoukkueen maalivahtina. Hän muisti myöhemmin Rantasen aina maanantaisin historian tunneilla kehuneen Nevanperää, kuinka se oli pelastanut VPS:n rökäletappiolta tai varmistanut torjunnoillaan voiton. Rantanen oli lunki kaveri, mutta piti silti kovan komennon luokassa ja oli vielä kaiken lisäksi hyvä opettaja.

Ei hän Maunoa aiemmin tuntenut, mutta jostain syystä he joutuivat niissä pääsykokeissa istumaan vierekkäisissä pulpeteissa, eturivissä. Myöhemminkin Mauno sai istua eturivissä, ei sen takia, että se siihen olisi halunnut. Se oli vain niin levoton, että monet opettajat pitivät parempana, ettei se takarivissä pitänyt omaa äänekästä viisasteluaan. Oli helpompaa seurata sen touhuja siinä opettajan silmien alla.

He olivat ensimmäisten joukossa, jotka lähtivät luokasta pää-

sykokeet tehtyään. Piti olla vähintään tunti luokassa, vaikka olisi tehnyt tehtävät puolessa tunnissa. Heitä lähti muutama heti, kun opettaja antoi luvan. Mauno oli mennyt hänen edellään koulun pihalle ja kääntyi sitten häneen päin.

– Mikä sun nimi on. Isä on tämän koulun rehtori ja silti munkin piti käydä sisäänpääsykokeissa. Tehtävät oli tosi lapsellisia, aivan kuin ne tahtoisi, että kaikki pääsee läpi. Mauno mun nimi on, Mauno Maasalo.

Mauno oli hoikka, melkein laiha. Sillä oli jakaus keskellä päälakea, joka oli tosi harvinaista heidän ikäisillä pojilla. Tukka oli tosi tumma ja samoin kulmakarvat, silmät oli hänen mielestään epätavallisen kaukana toisistaan tai sitten jakaus hämäsi kasvoja. Ne ikään kuin jakoivat kasvot kahtia. Matti katsoi kateellisina Maunon farkkuja. Ne olivat Lee-merkkiset, alhaalta levenevät ja maata viistävät. Hän oli huomannut farkkujen merkin seisoessaan Maunon takana jonossa.

– Rajamiehen Matti minoon. Oli ne tehtävät tietysti aika helpot. Eikö täällä oo aina ollu kaks ekaluokkaa. Kyllä niitä varmaan useampi kymmenen aloottaa, luulisin ainakin kolmekymmentä molemmilla luokilla. Ai isäs on täällä rehtori!

– Joo, niin on. Mutta ei se onneksi meitä opeta tai ei se opeta enää ketään, nyt kun se on rehtori.

Eivät he siinä ensimmäisessä tapaamisessa mitään sen kummempia puhuneet. Molemmat sitten syyskuussa aloittivat koulun 1A-luokalla. Koulu oli jo vähän kuluneen oloinen, rappaus oli paikoin tippunut meren puoleisesta päädyistä ja ikkunat olisivat kaivanneet maalia. Silti talosta huokui arvokkuus, jota meluavat oppilaat eivät arvostaneet tai noteeranneet millään tavalla. Vähän porukka hiljeni ja väistyi käytävän reunoille rehtorin astellessa käytävällä, mutta useimmat opettajat saivat väistellä oppilaita parhaansa mukaan. Ensimmäiset viikot menivät yhdessä hujauksessa, eikä hän vaihtanut montaakaan sanaa Maunon kanssa sinä aikana. Ei se tainnut edes kunnolla muistaa häntä, kun he syyskuun ensimmäisenä päivänä aloittivat oppikoulun ekaluokalla.

Päivä oli keskiviikko, Matti muisti sen hyvin. Se johtui siitä, että hän aloitti silloin päiväkirjan kirjoittamisen. Se oli kovin epätavallista pojille. Hän tiesi monen tytön kirjoittavan päiväkirjaa, sellaisia lukittavia, johon ne liimasivat myös kuvia. Hän oli käynyt ostamassa Montinin kirjakaupasta paksun päiväkirjan, jossa oli melkein kaksisataa tyhjää viivallista sivua. Ajatuksen päiväkirjan kirjoittamisesta Matti oli saanut luettuaan Anne Frankin päiväkirjan tai oikeammin kirjan – *Nuoren tytön muistelmat*. Kirja oli jälkikäteen koostettu viisitoistavuotiaan Annen kirjoittamista päiväkirjamerkinnöistä. Tyttö oli kuollut natsien juutalaisvainoissa, niin kuin hänen koko perheensä.

Ei hän sitä kokonaan luenut. Aihe oli niin luotaantyöntävä. Matista tuntui, että hän kurkisti jonkun maailmaan, jonne ei olisi halunnut mennä. Jota ei olisi halunnut uskoa todeksi ja josta ajasta ei oikeastaan tiennyt mitään. Tärkein syy kirjaan tutustumisessa oli halu nähdä mitä joku vähän samanikäinen oli kirjoittanut. Oman isän häipyminen Matin elämästä, kun hän oli vasta seitsemän, jätti jäljen, ajatustyhjiön, jota hän ajatteli omilla päiväkirjan merkinnöillä voivan selvittää. Tapa purkaa omia ajatuksia. Se tuntui vähän aikuismaiselta, mutta äiti oli sanonut hänestä, että hän oli ikäistään vanhemman oloinen. Ei Matti itse kokenut olevansa millään tavalla ikäisiään aikuismaisempi ja mitä se voisi edes yksitoistavuotiaana tarkoittaa.

Kovin vaivalloista päiväkirjan aloittaminen oli. Ei hän oikein osannut kirjoittaa sellaisia tavallisia asioita mistä hänen päivänsä muodostui. Mikä niissä oli jälkeenpäin kiinnostavaa. Sitten yhtenä päivänä hän sai idean kirjoittaa joistakin vähän läheisimmistä kavereista, ei niitä montaa ollut, luonnehdinnan persoonasta ja kuvata mihin ammattiin nuo aikanaan päätyisivät. Voisi olla mielenkiintoista seurata sitten niitten askelia, päätöksiä tai ääneen lausuttuja toiveita joidenkin vuosien ja ehkä vuosikymmenien päästä, miten ne olivat toteutuneet. Oletuksena siis, että hän jaksaisi pitää päiväkirjaa enemmän kuin kolme kuukautta.

Matti ei ollut kovin sosiaalinen, ei hän vetäytynyt omiin oloi-

SEPPO HÄMÄLÄINEN on syntynyt 1949 Laihialla ja asuu nykyisin Keravalla. Hän on julkaissut aiemmin neljä kirjaa. Sukutrilogian ja liike-elämää kuvaavan kirjan nimeltä Vetelä yritys.

ASTETTA SYVEMMÄLLE TAITEILIJAN SIELUUN...

Juhán Maasalo, nuori ja lupaava taidemaalari, kulkee kohti tähtiä käsissään vain palava liekki, joka on hiipumassa. Hänen suuri haaveensa on luoda uudenlaisia naiskuvia, jotka eivät vain ihaile silmää, vaan koskettavat syvemmälle sieluun; paljastaa naiseuden voiman.

”Tie tähtiin” on tarina rohkeudesta, intohimosta ja taiteellisesta etsinnästä. Se on kutsu seikkailuun, joka avaa oven taiteilijan sielun syvyyksiin ja johdattaa lukijan unelmien ja luovuuden valtakuntaan.

BoD

